

DOI [https://doi.org/10.58442/3041-1831-2025-31\(60\)-219-234](https://doi.org/10.58442/3041-1831-2025-31(60)-219-234)
УДК 378:355.085:070-051

Шевченко Олександр Вікторович,
здобувач вищої освіти рівня доктор філософії
кафедри публічного управління і проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту
менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-1094-2742>
alex99530alex@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ЖУРНАЛІСТІВ У СИСТЕМІ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. Статтю присвячено аналізу проблем фахової підготовки майбутніх військових журналістів у системі вищих військових навчальних закладів України (ВВНЗ). Зокрема, в умовах реформування та модернізації освіти, що орієнтується на підготовку висококваліфікованих фахівців для Збройних Сил України, розглядається необхідність формування інформаційно-аналітичної компетентності у майбутніх офіцерів. Підкреслюється важливість здатності військових журналістів ефективно працювати з інформацією, аналізувати та презентувати її для досягнення професійних та національних цілей. У статті розглядаються ключові проблеми, що впливають на підготовку майбутніх військових журналістів, зокрема недостатня інтеграція військової та журналістської освіти, обмеження сучасних освітніх програм і методик, а також проблема матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів. З огляду на сучасний контекст війни, важливим аспектом є також формування правових основ для діяльності військових журналістів у зонах конфлікту. Уточнено поняття «військовий кореспондент» та «військовий журналіст» й визначено їх у контексті міжнародного гуманітарного права. Проаналізовано нормативно-правові акти, що регулюють діяльність журналістів у зонах бойових дій, а також права і обов'язки журналістів, зокрема в умовах війни. Стаття підкреслює актуальність і необхідність удосконалення системи підготовки військових журналістів у вищих військових навчальних закладах.

Ключові слова: військова журналістика; фахова підготовка; вищі військові навчальні заклади; медіа-середовище; журналістика; інформаційна-компетентність; військова етика; кризові ситуації.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми / Statement of the problem. В умовах модернізації система освіти перебуває у стані постійних змін, оновлення та реформування, а мета цих змін – підвищення гарантованої якості та ефективності професійного навчання, посилення зв'язку між актуальними й перспективними запитами життя країни, підготовка конкурентоспроможного, затребуваного фахівця, котрий здатен реалізовувати свій потенціал у нових соціально-економічних умовах, гнучке та мобільне реагування на виклики інформаційного суспільства.

Документи та нормативно-правові акти, що визначають стратегічні цілі розвитку Збройних Сил України, вимагають ефективності у професійній підготовці офіцерських кадрів. Від них вимагається не лише сформованості необхідних професійних умінь та навичок, а й уміння застосовувати фізичну силу, використовувати зброю, озброєння та техніку. У першу чергу, надто важливим є високий рівень інформаційно-аналітичної компетентності, який забезпечить проведення якісного аналізу, ефективного планування діяльності, прийняття самостійних і нестандартних рішень з використання усіх методів, засобів, прийомів освітнього процесу.

Поняття «інформаційно-аналітична компетентність» як науково-педагогічна категорія набула особливої актуальності у зв'язку з формуванням сучасного інформаційного суспільства. Вивчення наукових джерел (О. Бескровний, Н. Гайсинюк, Н. Зінчук, Н. Лобач, Л. Петренко, І. Савченко, В. Ягупов та ін.) свідчать про відсутність серед дослідників єдиного погляду на поняття «інформаційно-аналітична компетентність». Залежно від характеристик професійної діяльності фахівців різних професій, перевага надається інформаційній або аналітичній компетентності. Інформаційно-аналітична компетентність майбутнього офіцерів під час фахової підготовки як складова професійної компетентності відображає готовність і здатність майбутніх офіцерів (військових журналістів) застосовувати інформаційно-аналітичні знання, вміння, навички у сукупності з їх особистісними якостями під час роботи з інформацією різних видів, знання норм інформаційної культури, вміння відібрати та опрацювати інформацію, класифікувати та систематизувати інформацію різними мовами (англійська, польська, німецька та ін.), вміння

використовувати та презентувати отриману інформацію в подальшій професійній діяльності, а також здатність до самостійного удосконалення професійно-аналітичних здібностей.

В умовах сьогодення фахова підготовка військових журналістів у вищій освіті України стикається з низкою проблем, що зумовлені як особливостями військової сфери, так і специфікою медіаіндустрії. Основні проблеми можна поділити на кілька ключових аспектів: недостатня інтеграція журналістики та військової підготовки, недостатня обґрунтованість та використання сучасних освітніх програм і методик, морально-психологічна підготовка здобувачів освіти, практична підготовку в умовах, максимально наближених до реальних, інформаційно-аналітична складова системи освіти, а також матеріально-технічна база закладів вищої освіти, які готують військових журналістів.

Таким чином, проблема фахової підготовки майбутніх військових журналістів у системі вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) є актуальною та своєчасною.

Аналіз (основних) останніх досліджень і публікацій / Analysis of (major) recent research and publications. Аналіз теоретико-методологічних основ з теми дослідження (П. Асоянц, О. Іванова, О. Бескровний, С. Тернов, Н. Костенко, І. Савченко, В. Шевченко) показує, що формувальний характер освітнього процесу вищого військового навчального закладу досягається шляхом створення певних педагогічних умов. До окремих аспектів дослідження військової/воєнної журналістики в Україні вже зверталися такі вчені, як В. Безсмертний, О. Позняков, І. Копотун, І. Коропатнік, М. Микитюк, О. Павлюк, С. Пасіка, С. Петков та інші, які зосереджувалися на становленні й розвитку української військової/воєнної журналістики, місці цього сегменту журналістики у медіапросторі на період воєнного стану, правових підставах діяльності військових/воєнних журналістів під час воєнних дій.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою дослідження передбачено теоретичне обґрунтування особливостей фахової підготовки майбутніх військових журналістів в системі ВВНЗ.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

- здійснити аналіз теоретичних аспектів досліджуваної проблеми;
- визначити та обґрунтувати особливості фахової підготовки майбутніх військових журналістів у системі ВВНЗ.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ / THEORETICAL FRAMEWORK

Найбільш масштабні збройні конфлікти, які виникали на планеті після Другої світової війни, не припинилися й досі, особливо на тих територіях, де є такі ресурси, як нафта. Більш локальні – перейшли у фазу замороженого конфлікту, деякі вдалося локалізувати чи навіть припинити повністю [6].

Захоплення російською федерацією територій України (2014 р.), подальше повномасштабне вторгнення і неспровокована агресія (2022 р.) зумовили суттєві зміни у самосвідомості та діяльності громадян України та й цілого світу. Затребуваними стали актуальна інформація про ведення бойових дій, інформація інструктивно інформаційного характеру, опис міжнародних подій тощо [11]. Крім знищення і руйнування інфраструктури, негативний вплив війни позначився на ментальності, самосвідомості людей (громадян України), призвів до втрати ними відчуття психологічної захищеності, фізичної безпеки, життєвих звичок, характерних для життя в мирних умовах.

Сьогодні життя в Україні відбувається в умовах продовженого воєнного стану, повітряні тривоги та обстріли. Значна кількість осіб втратила можливість жити, спілкуватися, вчитися та працювати у нормальних умовах. Повномасштабна військова агресія РФ проти України призвала до обмеження у задоволенні базових потреб людей (матеріальних засобів життя, діяльності тощо); масштабних руйнувань інфраструктури; вимушеного внутрішнього й зовнішнього (за кордон) переміщення громадян; існування і життєдіяльності в умовах блекауту, постійного стресу; психологічного тиску та фізичного знищення українських людей на тимчасово окупованих територіях [1].

Збройний конфлікт – це найжорстокіша реальність сучасності. Тому висвітлення збройних конфліктів у засобах масової інформації (ЗМІ) належить до складних соціально-політичних питань. Засоби масової інформації є одним із способів ініціювання або, навпаки, запобігання та врегулювання конфліктів: ЗМІ можуть загострювати чи згладжувати хід розвитку конфліктів, сприяти ескалації; напруженості або брати участь у процесі умиротворення та соціального відновлення після завершення конфлікту [6].

«Військова журналістика – це один із журналістських напрямів, що передбачає висвітлення військових конфліктів, терористичних актів, контртерористичних операцій, а також етнічних та релігійних конфліктів» [10].

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для реалізації завдань дослідження нами використано комплекс таких методів: аналіз та синтез наукової літератури, порівняння й узагальнення практичного досвіду підготовки майбутніх військових журналістів; термінологічний аналіз для уточнення ключових дефініцій дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Статистичні дослідження вказують, що за останні два роки зросла популярність військових кореспондентів, чиї матеріали із зони бойових дій прицільно читають та дивляться мільйони. Багато хто з них веде свої телеграм-канали, які мають сотні тисяч передплатників. З'являються, як гриби після дощу, військові блогери, претендуючи на експертність. Начебто всі перелічені говорять про війну, але, як кажуть, сутність криється в деталях. Кореспонденти, які безпосередньо з місць подій висвітлюють збройні конфлікти, мають цілком чіткий юридичний статус, а з ним – права та обов'язки.

Журналісти – цивільні особи, і користуються вони захистом тільки доти, доки залишаються цивільними особами. Оскільки журналіст – сторонній спостерігач, а не учасник бойових дій, то він не має права будь-яким чином брати участь у військових діях, носити зброю, несанкціоновано перебувати біля важливих військових об'єктів.

Уперше статус журналіста на війні було визначено Гаазькою конвенцією 1907 року «Про закони і звичаї сухопутної війни».

У ст. 13 додатку до конвенції зазначено: «Особи, які супроводжують армію, але прямо не належать до неї, такі як кореспонденти газет і репортери, маркітанти та постачальники, які потрапляють до рук ворога і він вважає за доцільне затримати їх, користуються правами військовополонених за умови, що вони мають при собі посвідчення від військового керівництва тієї армії, яку вони супроводжували».

Стаття 15 Закону України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналістів» та стаття 25 Закону України «Про інформацію» містять однакову норму, що надає право засобу масової інформації відряджати журналістів «у місця збройних конфліктів, вчинення терористичних актів, ліквідації небезпечних злочинних груп» та визначають обов'язки журналістів щодо користування отриманою там інформацією. При цьому вся відповідальність за відряджених журналістів покладається на засоби масової інформації, що їх

відряджають.

Суб'єкти у сфері медіа зобов'язані забезпечувати журналістів та інших працівників на період їх відрядження в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окуповані території України засобами, призначеними для захисту від уражень вогнепальною зброєю, осколкових уражень, а також медичними аптечками. Журналісти та інші працівники на період їх відрядження в райони ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окуповані території України підлягають обов'язковому страхуванню за рахунок роботодавця або будь-яких інших не заборонених законом джерел на випадок заподіяння шкоди їхньому життю та/або здоров'ю під час виконання професійних обов'язків [7].

У межах нашого дослідження вважаємо за доцільне уточнити термінологію та з'ясувати на чому полягає різниця між поняттями «військовий кореспондент» та «військовий журналіст». У міжнародному гуманітарному праві закріплено термін «військовий кореспондент». Це громадянський журналіст, який супроводжує армію, але не входить до її складу. Він не має форми. Йому заборонено брати до рук зброю.

Військовий кореспондент (військор) – кореспондент, що супроводжує армію, авіацію і флот під час військових дій і висвітлює події війни в пресі та акредитований країною, на території якої знаходиться [2].

Військова журналістика бере початок із виникненням комунікативних технологій. Досить рано значення військових повідомлень усвідомив Олександр Македонський. У походах його супроводжували спеціально навчені люди, які фіксували його військові успіхи та увічнювали їх в історії [5].

Ситуація змінилася з винаходом Йоганном Гутенбергом у 1450 друкарського верстата, що дозволило сповіщати широку публіку про події на війні. Однією з перших таких згадок було взяття острова Лесбос французькими та венеціанськими військами. Далі війни стали основним сюжетом для газет [5].

Військові журналісти – це творчі співробітники військового відомчого ЗМІ – усі вони спочатку могли закінчувати чи військовий, чи цивільний факультет журналістики. Але сьогодні вони входять до складу збройних сил, мають форму, озброєні. Особиста зброя для самооборони, як і у медиків.

У документах Міжнародного гуманітарного права у зоні збройного конфлікту можуть бути три категорії журналістів: військовий журналіст, військовий кореспондент, журналіст, який перебуває в небезпечному професійному відрядженні в районах збройного конфлікту. Усі вони можуть вести особисті громадські блоги. Обмежень на таку діяльність для

журналістів у законодавстві немає. Обмеження можуть запроваджуватись внутрішніми редакційними правилами конкретного ЗМІ.

Отже, військові кореспонденти – це завжди творчі співробітники цивільних ЗМІ, акредитовані при діючій армії.

«Військова журналістика – це один із журналістських напрямів, що передбачає висвітлення військових конфліктів, терористичних актів, контртерористичних операцій, а також етнічних та релігійних конфліктів» [8].

Роботі журналіста у «гарячій» точці має передувати ретельна підготовка до поїздки до зони збройного конфлікту: продуманість екіпірування, ведення записів, переміщення, вибору транспорту, стосунків із попутниками, взаємин із представниками прес-служб, військовослужбовцями, місцевим населенням, знання технології отримання. Журналіст повинен точно дотримуватися рекомендацій та інструкцій з техніки безпеки, знати, як поводитися під час бою та комендантської години, під час арешту, захоплення у полон чи заручники. До обов'язків журналіста належить знання законодавчої бази міжнародного гуманітарного права про захист кореспондентів, а також порядку взаємодії з органами військового та місцевого самоврядування [9].

Саме тому, важливим аспектом у підготовці майбутніх журналістів є практична підготовка в умовах, максимально наближених до реальних. Ключовими засадами такої підготовки є: інтеграція теоретичних знань із практичними навичками, польові навчання та стажування, тренінги з безпеки та виживання, психологічна підготовка, використання сучасних технологій та обладнання, етична підготовка та правові аспекти

Розкриємо більш детально кожен з наведених вище аспектів практичної підготовки майбутніх військових журналістів.

Важливо у процесі фахової підготовки майбутніх журналістів у ВВНЗ поєднувати академічні знання з практичними заняттями, що моделюють реальні ситуації. Це може включати симуляції прес-конференцій, інтерв'ю з військовими, а також написання репортажів на основі змодельованих подій. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення та оперативного прийняття рішень у стресових умовах.

Не менш важливим під час практичної підготовки майбутніх військових журналістів має стати організація польових навчань у співпраці з військовими підрозділами, що дозволить здобувачам освіти зануритися в реальні умови роботи. Наприклад, участь у військових навчаннях або стажування у зонах конфлікту під наглядом досвідчених менторів допомагає зрозуміти специфіку роботи в гарячих точках.

Як зазначалося нами вище робота в зонах бойових дій вимагає від журналістів знань з особистої безпеки та першої медичної допомоги. Саме тому важливим у практичній підготовці майбутніх військових журналістів має бути організація та проведення спеціалізованих тренінгів, що охоплюють навички надання першої медичної допомоги, орієнтування на місцевості та поведінку під час обстрілів.

Постійний стрес і небезпека можуть негативно впливати на психічний стан особистості, у тому числі, й військового журналіста. Тому важливо включати в програму практичної підготовки заняття з психологічної стійкості, управління стресом та методів саморегуляції.

Не менш важливим фактором має стати у підготовці майбутніх військових журналістів ознайомлення з новітніми технічними засобами, такими як дрони, супутниковий зв'язок та мобільні репортерські станції, що дозволить майбутнім фахівцям ефективно працювати в польових умовах. Практичні заняття з використання цього обладнання допоможуть набутти необхідних технічних навичок.

Висвітлення військових конфліктів потребує розуміння етичних норм та правових аспектів роботи журналіста. Обговорення реальних кейсів, аналіз етичних дилем та вивчення міжнародного гуманітарного права допоможуть під час практичної підготовки майбутніх військових журналістів сформулювати відповідальне ставлення до професії.

Отже, реалізація вище перелічених аспектів практичної підготовки майбутніх військових журналістів у ВВНЗ сприятиме якісній підготовці майбутніх фахівців, які готові до роботи у найскладніших умовах.

Наступною особливістю фахової підготовки майбутніх військових журналістів у ВВНЗ є недостатньо ефективне використання сучасних освітніх програм і методик, які функціонують на засадах інноваційності.

Сучасні дослідження методологічної підготовки майбутніх військових журналістів у ВВНЗ вказують на те, що освітні програми недостатньо адаптовані до сучасних викликів військової журналістики, зокрема висвітлення гібридних загроз, інформаційних воєн та пропаганди. Підготовка здобувачів освіти за цим профілем у сфері інформаційної безпеки, фактчекінгу та кіберзахисту залишається на недостатньому рівні.

Отже, відсутність сучасних освітніх програм і методик у підготовці військових журналістів в Україні є суттєвою проблемою, яка впливає на їхню здатність ефективно висвітлювати сучасні виклики, такі як гібридні загрози, інформаційні війни та пропаганда.

Більшість військових закладів освіти продовжують використовувати застарілі методики викладання, які не враховують специфіку сучасних

інформаційних конфліктів. Зокрема, мало уваги приділяється практичним навичкам роботи в умовах гібридних загроз та інформаційних атак. Це призводить до того, що випускники не готові ефективно працювати в умовах сучасних інформаційних викликів.

Також, сучасна військова журналістика вимагає глибоких знань у сфері інформаційної безпеки, вміння розпізнавати та протидіяти дезінформації. Однак, як зазначається в дослідженні, підготовка здобувачів освіти у цих сферах залишається на недостатньому рівні, що обмежує їхню здатність протистояти інформаційним загрозам.

На думку О. Бабенко «...сучасна військова журналістика вимагає глибоких знань у сфері інформаційної безпеки, вміння розпізнавати та протидіяти дезінформації» [4]. Однак, як зазначається у дослідженні науковиці, підготовка здобувачів освіти у сфері воєнної журналістики залишається на недостатньому рівні, що обмежує їхню здатність протистояти інформаційним загрозам.

Також, за дослідженнями О. Бабенко швидкий розвиток сучасних технологій вимагає від журналістів постійного оновлення знань та навичок. Проте, освітні програми часто не встигають адаптуватися до цих змін, що призводить до розриву між теоретичною підготовкою та практичними потребами професії. Як зазначає науковиця, «...важливою є інтеграція сучасних технологій в освітній процес для підвищення ефективності підготовки військових журналістів» [4].

Отже, відповідно до вище сказаного ВВНЗ бажано оновити освітні програми, зокрема: включити курси, які присвячені проблемам гібридних загроз, інформаційним війнам та методам протидії пропаганді. У межах реалізації ОП з підготовки майбутніх журналістів у ВВНЗ є розвиток практичних навичок, а саме: організація тренінгів та симуляцій, що моделюють реальні ситуації інформаційних атак.

Важливого аспекту набуває у підготовці майбутніх військових журналістів співпраця з експертами, тобто залучення фахівців з інформаційної безпеки та кіберзахисту для проведення лекцій й практичних занять. Не менш важливим у професійній підготовці майбутніх військових журналістів є інтеграція сучасних технологій, що сприятиме використанню новітніх технічних засобів та програмного забезпечення в освітньому процесі ВВНЗ.

Таким чином, реалізація вище перелічених особливостей фахової підготовки майбутніх військових журналістів сприятиме якісній їх підготовці, що максимально плине на здатність майбутніх фахівців до ефективного виконання своїх посадових обов'язків за умов сучасних

інформаційних викликів.

Наступною особливістю фахової підготовки майбутніх військових журналістів має стати педагогічні умови. Під педагогічними умовами формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів ми розуміємо необхідні і достатні обставини, за яких освітній процес забезпечує ефективний розвиток інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців у процесі їх фахової підготовки [12].

Однією з важливих педагогічних умов підготовки майбутніх офіцерів виступає мотивація. Тобто мотиваційне забезпечення організації освітнього процесу щодо формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутнього офіцера у процесі фахової підготовки визначає внутрішні стимули особистості, які спонукають її до виконання певних дій. Наступною умовою виступає впровадження інтегрованого та особистісно зорієнтованого підходів до формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів у процесі фахової підготовки. Інтеграція вище зазначених підходів проявляється в об'єднанні різних інформаційних компетентностей у процесі навчання, а саме навичок діяльності по визначенню до певної інформації в освітніх галузях, уміннями користуватися певними сучасними засобами інформації (телевізор, айфон, смартфон, факс, ноутбук, принтер, модем, ксерокс та ін.) та інформаційними технологіями (аудіо-, відеозаписи, електронна пошта, ЗМІ, Інтернет), пошук, аналіз та збір необхідної інформації, її перевіряння, збереження та передача [3].

Отже, інтегрований підхід у процесі фахової підготовки для формування інформаційно-аналітичної компетентності у військовому інституті є провідним.

Наступною педагогічною умовою виступає залучення майбутніх офіцерів до спеціально організованої, розвивальної, навчально-пізнавальної, рефлексивної діяльності, спрямованої на формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів. У цьому випадку проблему комплексного використання інформаційних засобів ми вирішуємо як з технічної, так і з методичної сторін. Наприклад, відсутність принтера чи іншого периферійного обладнання, або збій у програмі може кардинально змінити методи вирішення певного дидактичного завдання. Не менш важливою є організаційно-планова сторона, тобто чітке визначення моментів початку і закінчення використання того чи іншого засобу з навчально-методичного комплексу, паралельного їх застосування у процесі вирішення дидактичних завдань. У свою чергу, перехід до ефективної реалізації загальнодоступної освіти та особистісно орієнтованого навчання стає можливим не тільки внаслідок того, що

модифікуються організаційні форми навчання, а й внаслідок того, що з'явилися і з'являються такі засоби навчання, які засновані на використанні інформаційно-комп'ютерних технологій.

Не менш важливою педагогічною умовою формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів виступає діалогічний процес, який застосовується при вивченні дисциплін основної компоненти. Діалог є основою творчого мислення, особливою формою суб'єкт-суб'єктивної взаємодії. Навчальний діалог є не тільки формою навчання для досягнення цілей педагогічного процесу, а й допомагає його учасникам співпрацювати, пізнати один одного, самовиражатися, діяти в умовах навчальної ситуації. Його конструктивний характер також сприяє формуванню інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів.

Оточуюче середовище також може сприяти або перешкоджати встановленню діалогічного навчання, тому важливо приділяти увагу застосуванню різних технічних засобів навчання, форм та методів роботи щодо використання наочності на заняттях тощо.

Не менш важливою педагогічною умовою формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутнього офіцера в процесі фахової підготовки є творчий рівень активності особистості. Активність майбутнього офіцера полягає не в простому засвоєнні інформації, а в її використанні для формування структури майбутньої професійної діяльності, для набуття нового знання. Саме активність особистості визначає ступінь включення здобувача освіти у навчальну діяльність, що і обумовлює ступінь сформованості в них інформаційно-аналітичних умінь загалом.

Таким чином, формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутнього офіцера при фаховій підготовці у вищому військовому навчальному закладі є однією із складових професійної компетентності військовослужбовця. Якісне і ефективне формування якої залежить в створенні та забезпеченні розглянутих нами вище педагогічних умов в процесі професійної підготовки у вищому військовому навчальному закладі.

ВИСНОВКИ / CONCLUSIONS

У ході дослідження встановлено, що професійна підготовка майбутніх військових журналістів у системі вищої військової освіти є складним та багатогранним процесом, який потребує вдосконалення. В умовах інформаційного суспільства та військових конфліктів значення інформаційно-аналітичної компетентності військових журналістів суттєво зростає. Аналіз літературних джерел та нормативно-правової бази свідчить про те, що наразі відсутнє єдине визначення поняття «інформаційно-

аналітична компетентність», що ускладнює формування чітких вимог до підготовки фахівців у цій сфері.

Сучасні виклики, спричинені повномасштабною військовою агресією проти України, вимагають переосмислення ролі військових журналістів та підходів до їхнього навчання. Виявлено основні проблеми підготовки військових журналістів, серед яких недостатня інтеграція журналістики та військової підготовки, відсутність сучасних освітніх програм, морально-психологічні аспекти навчання та обмежені можливості практичної підготовки в умовах, наближених до реальних бойових дій.

Особливу увагу слід приділити правовому статусу військових кореспондентів та журналістів у зоні бойових дій, що визначається міжнародними конвенціями та національним законодавством. Журналісти, які висвітлюють збройні конфлікти, повинні мати відповідні знання з інформаційної безпеки, міжнародного гуманітарного права та професійної етики. Також необхідним є забезпечення військових журналістів належними засобами захисту та страхуванням під час виконання професійних обов'язків у зоні бойових дій.

Таким чином, проблема професійної підготовки військових журналістів у ВВНЗ є актуальною і потребує подальшого наукового осмислення. Для покращення якості підготовки майбутніх фахівців необхідно розробити та впровадити комплексні освітні програми, що враховують специфіку військової журналістики, забезпечити ефективну інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, а також створити належні умови для безпечної та якісної діяльності військових журналістів у сучасних умовах.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі / Prospects for further research in this direction. З огляду на вище сказане виникає потреба у подальшому дослідженні, яке сприятиме розробленню моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності у майбутніх військових журналістів у процесі їх фахової підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

- [1] V. Kremen, «Education in Ukraine defies the war», *European Journal of Education*, vol. 58, is. 4, p. 538–541, 2023.
<https://doi.org/10.1111/ejed.12597>
- [2] «Reporter wojenny», *Wikipedię. Wolna encyclopedia*. [Online]. Available: https://pl.wikipedia.org/wiki/Reporter_wojenny Application date: January 25, 2025.

- [3] А. Ашерів, В. Логвіненко, *Методи і моделі оцінки педагогічного впливу на розвиток пізнавальної самостійності студентів*. Харків, Україна : УІПА, 2005.
- [4] О. Бабенко, «Засади підготовки військових тележурналістів України в умовах гібридної війни», *Медіаосвіта*, вип. 42, с. 12–18, 2017. [Електронний ресурс].
Доступно: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/7651> Дата звернення: Січ. 25, 2025.
- [5] В. Безсмертний, *Українська журналістика та її воєнний сегмент учора, сьогодні, завтра*. Київ, Україна : Ліра, 2020.
- [6] *Відновлення освіти на постконфліктних територіях: зарубіжний досвід та ініціативи України* / Т. І. Бурлаєнко, О. В. Дубініна, О. А. Ковальова, А. Б. Кочарян. Київ, Україна : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2024. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://iod.gov.ua/content/docs/documentspdf/207/vidnovle-nnya-osviti-na-postkonfliktnih-teritoriyah.pdf> Дата звернення: Січ. 25, 2025.
- [7] *Військова журналістика. український аспект: становлення української військової журналістики; місце військової журналістики у медіапросторі в період воєнного стану; правові підстави діяльності військових журналістів під час воєнних дій* / І. М. Копотун, І. М. Коропатнік, М. А. Микитюк, О. О. Павлюк, С. П. Пасіка, С. В. Петков. Київ, Україна : ВД «Професіонал», 2023. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://is.gd/OlLZvS> Дата звернення: Січ. 25, 2025.
- [8] С. Горевалов, Н. Зикун, *Військові ЗМК в інформаційному просторі України: завдання й перспективи розвитку*. Львів, Україна : Львів. Вісник, 2013.
- [9] І. Земляна, *Журналіст і (НЕ) безпека*. 2016. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Zhurnalist-i-nebezpeka.pdf> Дата звернення: Січ. 25, 2025.
- [10] О. В. Лаврик, С. А. Гнатенко, «"Військова" / "воєнна" журналістика: особливості трактування понять у сучасному медіапросторі», *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, т. 35(74), № 2, ч. 2, с. 184–188, 2024. [Електронний ресурс].
Доступно: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/2_2024/part_2/31.pdf Дата звернення: Січ. 25, 2025.
- [11] *Методичні рекомендації для підвищення кваліфікації керівників і педагогічних працівників з питань ефективних механізмів виявлення та подолання освітніх втрат*; Т. М. Сорочан, Ред. Київ, Україна : НАПН

України ДЗВО «Ун-т менедж. освіти», 2024.

- [12] О. В. Шевченко, «Педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності у майбутніх військових журналістів як педагогічна проблема», на *VII Міжнар. наук.-практ. конф. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції*. Мукачево, Україна: Вид-во МДУ, 2023, с. 537–541. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://is.gd/Bq9ZMK> Дата звернення: Січ. 25, 2025.

FEATURES OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE MILITARY JOURNALISTS IN THE SYSTEM OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Oleksandr Shevchenko,
candidate for higher education at the PhD level
Department Administration and Project Management
Educational and Scientific Institute of
Management and Psychology
SIHE «University of Educational Management».
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-1094-2742>
alex99530alex@gmail.com

Abstract. The article is dedicated to analyzing the problems of professional training for future military journalists within the system of higher military educational institutions in Ukraine. In particular, amid the reform and modernization of education focused on preparing highly qualified specialists for the Armed Forces of Ukraine, the necessity of developing information and analytical competence in future officers is discussed. The importance of military journalists' ability to effectively work with information, analyze it, and present it to achieve professional and national goals is emphasized. The article examines key issues affecting the training of future military journalists, including the insufficient integration of military and journalistic education, limitations of modern educational programs and methodologies, and the problem of material and technical support of educational institutions. In the context of the ongoing war, an important aspect is the establishment of legal foundations for the activities of military journalists in conflict zones. The concepts of "military correspondent" and "military journalist" are clarified and defined in the context of international humanitarian law. Normative and legal acts

regulating journalists' activities in combat zones are analyzed, as well as their rights and obligations, particularly in times of war. The article highlights the relevance and necessity of improving the training system for military journalists in higher military educational institutions.

Keywords: military journalism; professional training; higher military educational institutions; media environment; journalism; information competence; military ethics; crisis situations.

ПЕРЕКЛАД, ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / TRANSLATED AND TRANSLITERATED

- [1] V. Kremen, «Education in Ukraine defies the war», *European Journal of Education*, vol. 58, is. 4, p. 538–541, 2023. <https://doi.org/10.1111/ejed.12597> (in English).
- [2] «Reporter wojenny», Wikipedię. Wolna encyklopedia. [Online]. Available: https://pl.wikipedia.org/wiki/Reporter_wojenny Application date: January 25, 2025. (in Polish).
- [3] A. Asherov, V. Lohvinenko, *Metody i modeli otsinky pedahohichnoho vplyvu na rozvytok piznavalnoi samostiinosti studentiv*. Kharkiv, Ukraina : UIPA, 2005. (in Ukrainian).
- [4] O. Babenko, «Zasady pidhotovky viiskovykh telezhurnalistiv Ukrainy v umovakh hibrydnoi viiny», *Mediaosvita*, vyp. 42, s. 12–18, 2017. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/7651> Data zvernennia: Sich. 25, 2025. (in Ukrainian).
- [5] V. Bezsmertnyi, *Ukrainska zhurnalistyka ta yii voiennyi sehment uchora, sohodni, zavtra*. Kyiv, Ukraina : Lira, 2020. (in Ukrainian).
- [6] *Vidnovlennia osvity na postkonfliktnykh terytoriiakh: zarubizhnyi dosvid ta initsiatyvy Ukrainy* / T. I. Burlaienko, O. V. Dubinina, O. A. Kovalova, A. B. Kocharian. Kyiv, Ukraina : In-t obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy, 2024. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://iod.gov.ua/content/docs/documentspdf/207/vidnovleniya-osviti-na-postkonfliktnih-teritoriyah.pdf> Data zvernennia: Sich. 25, 2025. (in Ukrainian).
- [7] *Viiskova zhurnalistyka. ukrainskyi aspekt: stanovlennia ukrainskoi viiskovoi zhurnalistyky; mistse viiskovoi zhurnalistyky u mediaprostori v period voiennoho stanu; pravovi pidstavy diialnosti viiskovykh zhurnalistiv pid chas voiennykh dii* / I. M. Kopotun, I. M. Koropatnik, M. A. Mykytiuk, O. O. Pavliuk, S. P. Pasika, S. V. Pietkov. Kyiv, Ukraina : VD «Profesional», 2023. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/OlLZvS> Data

- zvernennia: Sich. 25, 2025. (in Ukrainian).
- [8] S. Horevalov, N. Zykun, Viiskovi ZMK v informatsiinomu prostori Ukrainy: zavdannia y perspektyvy rozvytku. Lviv, Ukraina : Lviv. Visnyk, 2013. (in Ukrainian).
- [9] I. Zemliana, Zhurnalist i (NE) bezpeka. 2016. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Zhurnalist-i-nebezpeka.pdf> Data zvernennia: Sich. 25, 2025. (in Ukrainian).
- [10] O. V. Lavryk, S. A. Hnatenko, «"Viiskova" / "voienno" zhurnalistyka: osoblyvosti potraktuvannia poniat u suchasnomu mediaprostori», Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka, t. 35(74), № 2, ch. 2, s. 184–188, 2024. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/2_2024/part_2/31.pdf Data zvernennia: Sich. 25, 2025. (in Ukrainian).
- [11] Metodychni rekomendatsii dlia pidvyshchennia kvalifikatsii kerivnykiv i pedahohichnykh pratsivnykiv z pytan efektyvnykh mekhanizmiv vyivlennia ta podolannia osvitnikh vtrat; T. M. Sorochan, Red. Kyiv, Ukraina: NAPN Ukrainy DZVO «Un-t menedzh. osvity», 2024. (in Ukrainian).
- [12] O. V. Shevchenko, «Pedahohichni umovy formuvannia informatsiino-analitychnoi kompetentnosti u maibutnikh viiskovykh zhurnalistiv yak pedahohichna problema», na VII Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Osvita i formuvannia konkurentospromozhnosti fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsii. Mukachevo, Ukraina: Vyd-vo MDU, 2023, s. 537–541. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://is.gd/Bq9ZMK> Data zvernennia: Sich. 25, 2025. (in Ukrainian).

*Стаття надійшла до редакції
12 лютого 2025 року*

